

III.

Laurentii Lippii Collensis Prooemium in libello Satirarum
ad magnum virum Laurentium Medicem.

(cod. Riccard. 3193 f. 1^a — 13^a.)

Nihil egregium meditari, magne Laurenti, nihil memoria¹⁾ dignum in officina Musarum excudere nisi pacato et tranquillo animo possumus. Qui in aestu perturbationum fluctuat et a voluptate corporea tamquam a blandis Sirenibus sopita ratione demulcetur, in scopulum flagitiorum collidens naufragium facit. Si quis in homines hanc sedationem et tranquillitatem conferre posset, hunc ego profecto divinum appellare auderem ac²⁾ deo summo maximo comparem³⁾. Quis hanc tantam beatitudinem et tam immensum bonum a satiricis poetis non praestari posse animadvertit?

Cum tragica, comica, heroica, elegiaca, iambica, dithyrambica et multa alia poematum genera considero, non invenio, quod nec dignitate nec utilitate possit cum satira comparari, quae, dum vitia effulminat, perturbationes radicis evellit et artificiosa numerorum et pedum structura ad virtutem nos cohortatur et virtutis utilitatem pulchritudinemque atque honestatem laudibus efferendo in medium adducit sinceram illam beatitudinem et sedatam animi tranquillitatem, de qua loquor, ingenerat. Quam si spectare oculis possemus, quanta, dii immortales, voluptate hoc tam divino spectaculo afficeremur! Hic harmoniam temperantiae, fortitudinis magnitudinem, prudentiam, omnium virtutum, ut ita loquar, condimentum et salem, et iustitiam tamquam Luciferum fulgentem intuemur; in hoc theatro non vitia configerent, non affectus congrederentur. Persimilem ergo quietem in deorum immortalium concilio et in beatorum sedibus esse crediderim.

Quapropter cum tantam satirae praestantiam, tantam excellentiam, tantam denique utilitatem animadverterem, ausus et ego hoc poematis divinum genus tentare, quamvis post Iuvenalem, Persium, Flaccum modestius fuisset fortasse silere. Sed si post divinum Maronis poema ceteri desperassent, quod magnitudinem illius assequi diffiderent, non Lucanum, non Papinium, non Silium Italicum, non alios denique multos poetas legeremus. Non aliorum scriptorum splendor et dignitas nos deterrere debet, quominus immortalitati, quoad possumus, consulamus.

Accipe igitur quinque satiras, quarum prima est contra illos, qui male indicant, secunda eos taxat, qui male tempus et divitias dispensant et te utrumque bene dispensare ostendit. Tertia humanam ante oculos ponit felicitatem. Quarta in illos, qui ardua et incredibilia et supra humanas vires moliantur, invehitur. Quinta eos carpit, qui in vita aliquid agunt Minerva⁴⁾. Has igitur quinque satiras in unum libellum collegi et tibi, o magne Laurenti, praesidium meum, tanquam degustationem quandam devovi et ita demum alias aggrediar, ut istas a te probari sensero.

¹⁾ memorari cod. — ²⁾ a cod. — ³⁾ comparare cod. — ⁴⁾ Cic. de off. I 110; vgl. Hor. A. P. 385.

I.

Prima satira est contra illos, qui male iudicant.

- Ardet curriculo mens exagitare quadrigas,
Per quod duxit equos celeres facundus Aquinas,
Qui fera terribili iaculatus fulmina lingua
Attonitos¹⁾ reddens concussa mente Quirites
5 In Capitolinum destrinxit tela Tonantem.
At vafer incautos Flaccus ludoque iocoque
Excipit et ferrum totum in praecordia figit.
In segnes fregit genuinum Persius ardens.
Ast ego, commota cum mens mihi ferveat ira,
10 Concitus atque fremens nudato protinus ense
Laetales alto non figam pectore plagas
Atque petam ferro iugulum, cum protinus omne
In vitium laxis celeres properemus habenis?
Non secus, ac si quis celsa de rupe molimen²⁾
15 Deturbet, rapitur praeceps, ruit impete vasto
In curvas proprio revolutus pondere valles.
Et ludens Siculus spoliat nunc templa tyrannus³⁾
Et Iovis auratam vestem barbamque nepotis
Diripiens ventos miratur flare secundos
20 Et quod flagranti ferit alta Ceraunia telo
Iuppiter iratus, putat ignovisse; sed ille
Distulit heu quales ventura in tempora poenas!
Nunc quas intactas dimittit Claudius⁴⁾ aras
Et quo non templo furor est Aiacis Oilei?
25 Nunc rursus Catilina ferox revocatus ab umbris⁵⁾
Infernis patriae cladem flammisque parabat,
Cum novus Arpinas Medicum de gente furorem
Reppulit et patribus servavit moenia Tuscis,
Et gladii cessere togae, prudentia rursus
30 Expulit armatas Lydorum⁶⁾ ex urbe cohortes.
Nunc Nero, nunc Marius, Sylla et Mezentius atrox
Per totum regnant orbem lacerantque teruntque,
Omnia conculcant, miscentes sacra profanis.
Atque ubi non Siculi defervent aera iuveni?
35 Haec ego cum totum videam vulgata per orbem.
Quid moror haec satirae committere? Lora remitto,
Iam sonipes campo pernix spatietur aperto.
Quid magis Ogygias Thebas Spartamque superbam
Et Troiae excidium siccataque flumina Medis
40 Et stratos montes et tectum classibus aequor
Atque solo aequatas magnae Carthaginis arces,
Demersos vitio et nulla virtute redemptos
Cum videam tolli summa ad fastigia rerum?
Hunc lenocinium magnorum ad culmen honorum
45 Extulit et multos faciunt sua furta beatos.

¹⁾ attonitus cod. — ²⁾ molirem cod. — ³⁾ Val. M. I 1 ext. 3. — ⁴⁾ Nero, Suet. 56. —
⁵⁾ Anspielung an die Verschwörung der Pazzi im Jahre 1478. — ⁶⁾ D. i. der Toskaner,
Tusci, die von den Lydern abstammen sollen. Vergl. Serv. zu Verg. Aen. IX 11 u. Val.
M. II 4, 4.

- Non virtutis honos, non debita praemia iustis.
Est ubi nunc Curius¹⁾, qui mensae apponere tostum
Non puduit rapum Samnitum munera tempnens,
Est ubi Fabricius²⁾, quem magni regia Pyrrhi
50 Flectere non potuit nec bellua vasta movere?
Quis nunc Maecenas, quis nunc Proculeius³⁾ alter?
Turbida mens hominum non recta lance decorum
Librat, non aequum causae discernit iniquo.
Callidus est prudens, est audax fortis, amicus
55 Est assentator, Maro Choerilus⁴⁾, est olor anser,
Est cornix pavo, raucus lusciniæ corvus.
In pretio Bavius⁵⁾, sordent nunc carmina Cinnae.
Foelices prisci reges, qui examine iusto
Pendebant homines et non popularibus auris!
60 Magnus Alexander⁶⁾ quanti faciebat Homerum!
Scriniolum nactus gemmis auroque decorum,
Regis Persarum spoliū, dum forte phalanges
Attonitae mirantur opus capsaeque nitorem,
'Capsula dives' ait 'pretiosa volumina claudat;
65 Vatis Smyrnaei generosa volumina servet'.
Augustus⁷⁾ mediis divinam Aeneida flammis
Abstulit et merito decus immortale reportat:
Imperium oceano, famam qui terminet astris⁸⁾.
At rex⁹⁾ Memphiticus¹⁰⁾ quondam nebulone repulso,
70 Qui clarum sacri carmen lacerabat Homeri,
Ut prudens longo index laudabitur aevo!
At quotus in nostro princeps bene iudicat aevo,
Et quotus ingeniis favet et decernit acute,
Tinniat an solido sonet cocta fidelia limo¹¹⁾.
75 Hinc homines tumidi, quibus est audacia semper
Perdita et in magnis turpis iactantia rebus,
Laudantur, summo digni creduntur honore.
Hoc genus ignavum, foedae quota portio gentis,
Diligitur, colitur, nostris a regibus usque
80 In coelum evehitur. Cui Cyri¹²⁾ in pectore mores
Et pudor ingenuus, spectata et candida virtus,
Contemptus, nulla subfultus laude potentum
In parvis condit victura poemata tectis.
Hinc sunt obscurae res nostro tempore gestae,
85 Ut, si quis tentat rudibus mandare tabellis
Atque periturae laudes committere chartae,
Per croceam et sterilem serpit ieiunus harenam
Aut nimis elatus ventos¹³⁾ et inania captat,
Conscribit Siculos memorantia¹⁴⁾ carmina thymnos.
90 Conductus Bavius pretio maiore superbit,
Se putat esse aliquid, dum sella celsus in alta
Strangulat eloquium et gracilem de pectore vocem

¹⁾ Val. M. IV 3, 5. — ²⁾ Ebd. II 7, 15. — ³⁾ Hor. Carm. II 2, 5. — ⁴⁾ Hor. Ep. II 1, 233. — ⁵⁾ Verg. Ecl. III 90. — ⁶⁾ Plut. Al. 26. — ⁷⁾ Prooem. Aen. S. 2. 10. Th. — ⁸⁾ Verg. Aen. I 287. — ⁹⁾ rerum cod. — ¹⁰⁾ Vit. 7 praef. 8; Suid. u. d. W. Zoilos. — ¹¹⁾ Pers. III 22 u. V 25. Aber sonet e.! — ¹²⁾ Cic. Rep. I 43. — ¹³⁾ ventis cod. — ¹⁴⁾ mentuentia cod.

Fundere luctatur; sed vox frustratur hiantem.
Est ubi nunc tetrici priscum censoris acumen,
95 Est ubi nunc vatū discussor, criticus acer?
Ad solis lumen, non noctu et teste lucerna
Tyndaridos pulchrae species et forma probanda,
Non Paris obscura, sed clara in luce dearum
Protulit arbitrium frondosis vallibus Idae.

II.

Satira secunda est contra illos, qui male dispensant tempus et divitias, et ostendit Laurentium Medicem bene dispensare utrumque.

Cum patriae, Medices, non publica munera fervent
Et paulum frigent postes, domus ampla clientum
Non capit atque vomit populis venientibus undam.
Ocia non turpi traducis languida luxu,
5 Non studium multos differs ignavus in annos,
Sed vigilas, pretiosa fluant ne tempora frustra,
Evolvens veterum miranda poemata vatū,
Candida, praeclaris rebus de cuncta gerendis.
Sunt peregre atque domi comites, tua cura libelli
10 Atque suburbano tecum spatiantur in agro.
Non tot Memphitis numerosa volumina regis,
Non tot Cecropio fuerant collecta tyranno,
Quot pluteis congesta tuis. Nec quaerere cessas
Omne latus mundi, si quis sit forte repertor
15 Codicis antiqui: subito membrana paratur,
Edoctus longo veniat librarius usu,
Sit liber in manibus nodosaque currat harundo.
Nec praetio parcis, pictura ornantur et auro.
Quin etiam Tusco vivunt tibi pectine chordae
20 Et sentis Phoebi tripodas nectisque canoris
Eloquium vocale modis venturus in ora.
Nec vulgi trutina generosa poemata libras,
Praesidium nostrum et scriptorum candide iudex
Examenque virum, iusta qui lance poetas
25 Suspendis, pictae noscens conchylia linguae,
Stridulus arguto quam pavo distet olore.
Ast alii in Venerem putres luxuque soluti
Et stupidi et segnes animoque et corpore languent.
Effunduntur opes, quantos dampnosa voluptas
30 Absorbet census! Fulvum non sufficit aurum,
Quod volvit flava dives Pactolus harena.
Prodiga luxuries absumit milia centum,
Ut bene conditas epulas demergat in alvum.
Fervet opus, vigilant structores, archimagiri,
35 Ut studeant rapido domini servire palato.
Stat puer ad cyathum, cui non concesserit alter
Nequitia, et niveo cum nectare miscet amores.

- Post cenam totus gemmis contextus et auro
 Scurra venit moesto risum facturum amico.
- 40 Sic per Aristippi segnes praecepta vagantur
 Et bona pars hominum geniali dedita vitae est
 In thermis, ganeo, ludis unctaque popina
 Inter farctores et fabros sandapilarum:
 Sic hominum ex vultu in facies et terga ferarum
- 45 Herbis et cantu commutat daedala Circe.
 Ast animum sobrium Musis studioque calentem
 Non magici vertunt cantus, non Thessala philta.
 Scinditur incertus studia in contraria¹⁾ dives:
 Prodigus est, quotiens stimulat furiosa libido;
- 50 Nulla crumena modum servat, cum pungit asilus
 Lumbos et blando scalpuntur ubi intima sensu.
 Dilacerantur opes Crassi Croesique talenta.
 Rursus avaritiae servit, si quinque quadrantibus
 Poscit amicus inops, cui filia nubilis atque
- 55 Dote carens; dicet: 'Nullus mihi nummus in archa;
 Debeo quingentos Fabio totidemque Nepoti.
 Excussi loculos, vestem, quam pignore servat
 Moses, non redimo, mihi cum numismata pauca
 Desint vel²⁾ modicum parvae nigraeque monetae'.
- 60 Non te Socraticae docuerunt, improbe, chartae,
 Quid sint divitiae, qua sint ratione parandae.
 Quoque modo nostros hae dispensentur in usus
 Et quae virtuti sint commoda, nec bona nostri
 Et vitio mersus palles virtutē relicta?
- 65 Mortales miseri, terrena mole gravati
 Et sub cenosa dampnati fece profundi
 Gurgitis ad summam numquam remeabitis undam?
 In tenebris clausis fulgentis lumina Phoebi
 Et firmo obtutu radios spectare nitentes
- 70 Non licet! Interea pronam nunc tollite mentem
 Et spectate polum! Cati³⁾ si cura Promethei
 Nos ceno finxit venturaque membra sepulcro
 Contulit et vastam vim nostro in corde leonis
 Atque vafro catam⁴⁾ posuit sub pectore vulpem⁵⁾,
- 75 Cognati superis animi, coelestis origo est.
 Et vos, o miseri, mentis coelestia dona
 Spernitis et docti contempta fruge Cleanthis⁶⁾
 Eligitis mores et vitam Sardanapali!
 Hic aliquis mulso plenus luxuque solutus:
- 80 'Quid prosunt cultus, quid doctae Palladis artes?
 Quid me nocturnis iuvat impallescere chartis
 Et rigido vultu naturae archana referre,
 Unde tremor terris, cur surgat ventus et imber,
 Cur pater omnipotens elementa per omnia currat
- 85 Et sint plena Iovis tellus, mare, sydera, coelum?

¹⁾ Verg. Aen. II 39. — ²⁾ Desinit ut cod. — ³⁾ cāti! — ⁴⁾ latam cod.; auch hier catām! — ⁵⁾ Porph. zu Hor. Carm. I 16, 13 — ⁶⁾ Pers. V 64.

- Turba sagatorum simul et cirrata iuventus
His medium ostendit digitum naremque caninam
Crispat nudata dicens convicia sanna
Concitat et largos tumido de splene cachinnos.
- 90 Vivamus laeti, sarta atque unguenta petamus!
Et veniat scortum, veniat post vina fritillus
Nec desint tali, pereat, qui Tartara fingit
Et Stygias undas, manes amnemque severum
Cocyti et furias et subterranea regna.
- 95 Est quid Socraticis? Raucae post murmura linguae.
Quid lucri emergit? Rabiosa silentia rodunt
Et tenuem quaerunt vicina per ostia victum
Et mendicatis epulis extendere rictum
Coguntur, gelida tremuli frigere lacerna.
- 100 Egregii pangunt generosa poemata vates
Nec triviale canunt carmen post mille labores,
Applausu <ut> vulgi tumeant, popularibus auris,
Corruptamque bibant vappam loramque rubellam)
Et quid rancidulae carnis farrisque canini
- 105 Sordidulae apponant Musarum praemia mensae!
Cui dare verba parem? Ignavo perditte luxu,
Mens erecta polo coeli per templa vagetur
Atque dei similis reddatur imagine prisca!
Sic nos coelicolae mensae dignantur honore,
- 110 Sic puer Iliacus²⁾ pulsa a coelestibus Hebe
Sedibus ambrosias ponit prandentibus escas.
Virtutem sequimur tantum virtutis amore,
Propter se tantum rerum doctrina petenda.
Virtus turbatae depellit nubila mentis,
- 115 Virtus nos superis iungit redditque beatos.
Omnia solus habet, cui pulchra et candida virtus:
Est foelix, dives, magnus, rex denique regum.

III.

Tertia satira foelicitatem humanam ostendit.

- Excruciat mortale genus furiosa libido,
Qua rapitur praeceps per mille pericula vitae
Anxia mordaci traducens tempora cura,
Cretata ambitio torquet, sceleratus habendi
- 5 Vexat amor, furiae exagitant mortalia corda.
At pauci solida degunt virtute quieti
Et bona summa petunt. Captos dulcedine falsa
Nos trahit illecebris blanda et nocitura voluptas.
Hinc vivi infernas luimus miserabile poenas,
- 10 Hinc Ephyrae saxum regis volucrisque Promethei,
Hinc pascunt aves Tityi iecur, hinc fugit unda
Labris Tantaleis radiique Ixiona vertunt.

¹⁾ rubelli cod. — ²⁾ Serv. zu Verg. Aen. I 28.

- O stultas hominum mentes, o pectora vana
Erroris nebula capta¹⁾ et caligine caeca!
- 15 Aurea barbati moveant vos dicta Laconis
Fatidico sacrata deo temploque dicata:
'Nil nimis' in rebus sapiens monstravit agendis!
Quicquid agunt homines, modus et mensura gubernet,
Quam solers natura probat, dum sponte salubres
- 20 Producit fructus alimenta que grata ministrat
Et facilem praebet victum mortalibus aegris.
Vos miseros luxus, vos rerum copia perdit.
Et lectum et mensam suspendere dentibus Indis,
Aut Mauritano²⁾ quos liquit bellua saltu,
- 25 Est quid opus nobis, cum sit prope caedua silva
In promptu et multo non sint quaerenda labore
Fulcra Palatinas non dedignantia mensas?
Quare agite, o miseri, quae pernicioosa parantur
Quaeque supervacua et nullos ducuntur in usus,
- 30 Iam medica resecae manu meliora probantes.
Expertus veluti medicus, quando ulcera curat,
Corruptam scindit carnem tersoque cruore
Et sanie expressa subito fomenta reponit,
Quae possint longos morbi lenire dolores,
- 35 Sic quo nos altrix ducit natura sequamur.
A Iove quid poscam voto contentus honesto
Et modicis opibus, nisi quid te detinet, audi.
Semotum a vulgo me doctos inter amicos
Arripiant sacrae divino carmine Musae.
- 40 Parvulus in nostra qui ludit Lippius aula
Coniuge cum cara valeat canique parentes.
Nec mihi multorum sit pergula longa Syrorum:
Una ancilla domi, satis est mihi servulus unus,
Horridus, incultus, non a mangone petitus.
- 45 Sit mihi parva domus, sit non ingratus agellus
Et, velut est rigidi sententia dia Catonis³⁾,
Sufficiat vestire mihi sobolemque domumque,
Sufficiat partaque et frugi pascere mensa.
Cum patriae nati simus carisque propinquis⁴⁾
- 50 Et sicuti parvis Laribus iubeoque regoque,
Sic animi motus victi ratione regantur.
Sic ego sim foelix velut olim rusticus Arcas,
Qui nunquam culti metas excessit agelli
Et meruit foelix divina sorte vocari⁵⁾.
- 55 Contempto Lydi sceptro fastuque tyranni
Quamvis Cecropii vox decantata Solonis⁶⁾,
Quae nos corporeis vinclis et labe solutos
Humana dicit post funera moesta beatos,
Foelix, qui tollit se per coelestia templa,
- 60 Foelix, qui parvo vivit contentus acervo!
Post tantas clades, post funera densa Quiritum,
Post tot discerptas, horrendum, impune cohortes,

¹⁾ capti cod. — ²⁾ Mauritano! — ³⁾ Hor. Sat. I 2, 32. — ⁴⁾ Cic. de fin. II 45, de off. I 22 nach Plat. Ep. IX 726 a. — ⁵⁾ Val. M. VII 1, 2. — ⁶⁾ Ebd. VII 2 ext. 2.

- Improbe, tu Foelix meruisti, Sylla¹⁾, vocari?
Turbida sollicitam vexant cum somnia mentem,
65 Inter proscriptos, inter discrimina mortis,
Inter adulterium natae et civilia bella
Augusti²⁾ memorant foelicia fata poetae.
Heu subit, heu quotiens hunc desparatio cogens
Illud adoratum caput alto impingere posti!
70 Devictae gentes et Persica gaza superbum
Pellaeum³⁾ fecere ducem, qui, victor Eoas
Dum domitat gentes, successu captus inani
Se putat esse deum nec iam mortalia curat:
Iam gemit angusto clausum se limite mundi,
75 Irrequietum animum regnandi dira libido
Vexat et insomnes cogit consumere noctes!
A, sapiens tecta Cynicus⁴⁾ qui regnat in archa,
Mitem sedato traducit pectore vitam!
Sic, quicumque modum rebus componit honestis
80 Atque animum ratione regit, rex magnus haberi
Et poterit magnos Parthorum vincere reges.
Sunt praescripta viris vestigia certa bonorum
Et definito quantum patet orbita signo,
Orbita, qua medium recta ratione probatur.
85 Hesperiam invasit Pyrrhus⁵⁾ gentemque togatam,
Mox Libyae regnum, mox totum concipit orbem,
Fervidus atque ardens dum siccos concutit Argos
Et Siculas, Graias miscet terroribus urbes,
A vetula occubuit summa percussus ab arce.
90 I nunc, Hesperiam vexe gentemque togatam,
I nunc et Siculas, demens, i curre per urbes:
Tegula Romanas clades et tegula Graias
Ultra est et nudum Pyrrhum demisit in Orcum.
Foelices nimium prisci, quibus arbuta silvis
95 Praebebant collecta cibos et flumina potum
Pura dabant, pelles vestem frondesque cubile!
Nos dubio coelo ventis committimus alnum
Et mare sulcamus, cum surgit aquosus Orion,
Non scopuli infames Grai fallaxque Caphareus,
100 Non Libycae Syrtes terrent, non saeva Charybdis,
Dummodo cum multa redeamus merce beati.
Hic haeret scopulo vitamque relinquit in undis,
Hic saeva occumbit pugna, dum multa requirunt,
Multa, supervacuum quae convertuntur in usum.
105 Discite, mortales, contenti vivere parvo!
Non, quas Phasis aves mittit, non foetus onagri
Appositi diras possunt depellere curas,
Non Lacedaemonio bis tinctae murice vestes,
Non concha Eois devecta per aequora ab Indis,
110 Non virides gemmae, non fastigatus elenchus

¹⁾ Vell. Pat. II 27, 5. — ²⁾ Suet. Aug. 23. — ³⁾ Peleum cod.; vgl. Iuv. X 168. —
⁴⁾ Diog. L. VI 2, 23. — ⁵⁾ Plut. Pyrrh. 31.

Et non marmorei postes aurataque tecta
Sollicitum solvent mentem, cui pendulus ensis
Impendet capiti, non illum splendida mensa,
Non epulae Siculi lautae iuvere tyranni¹⁾.

IV.

Quarta satira in illos invehitur, qui difficilia, ardua et supra humanas vires aggrediuntur.

Nil intentatum praeceps audacia linquit,
Ardua molimur longe maiora petentes
Viribus humanis contra luctante Minerva.
Iuppiter omnipotens terras discreverat undis:
5 Impius Aesonides commisit fluctibus Argon
Proxima disiunctis faciens compendia terris.
Et labor Herculeus Stygias prorupit ad undas,
Daedalus aëreos ausus lustrare meatus.
Sedibus aethereis mox ignem fraude Prometheus
10 Abstulit et ferula vexit mortalibus aegris²⁾.
Scandere quin etiam regnum coeleste Gigantes
Ter sunt conati, ter coelo fulmine ab alto
Iuppiter infernas illos detrusit ad umbras.
Non satis hoc fuerat, laetae quod gramina terrae
15 Et genus arboreum silvae et genus omne animantum
Praebabant³⁾ homini, crevit furiosa libido,
Quae naturali fuerant communia iure,
Et bello et multa iam sunt privata rapina.
Ultra etiam tendunt nec mens agitata quiescit.
20 Imperii fines postquam producere Cyrus
Coepit et immensum crevit Carthago superba,
Sub iuga miserunt orbem, pervenit ad unum
Imperium mundi et Romana potentia coelo
Aequavit vires, uni fuit aequa potestas
25 Cum Iove; non tamen his hominum saturata libido est.
Non satis esse deos fuerat numerumque deorum
Auxisse et celsis monstrasse altaria templis.
Nec coelo et terra contenti in Tartara regnum
Imperiumque petunt, superos manesque fatigant,
30 Omnia carminibus deducunt numina sacris
Et magico reserant cantu coelestia templa
Infernasque domos penetrant Acherontis avari.
Ille etiam sacrorum auctor Pompilius⁴⁾ audax
Elicuit coelo, si vera est fama, Tonantem
35 Extorsitque Iovi fulmen, posuit quoque rursus
In Iovis altisoni dextra sacris recoactus.
O pater, istorum nutu modo fulmina mittis
Et modo deponis, tanti indulgentia coeli?

¹⁾ Hor. Carm. III 1, 18. — ²⁾ Serv. zu Verg. Ecl. VI 42. — ³⁾ Parebant cod. —
⁴⁾ Plut. Numa 15.

- O stulti, superis non haec mortalia curae
40 Creditis, in rebus cum tanta licentia passim
Et per tot scelerum facies impune ferantur?
Ira Iovis certas differt in tempora poenas:
Iuppiter ardenti tumidum Salmonea¹⁾ telo
Fixit, dum celsi flammam imitatur Olympi.
45 Tullius²⁾ ille audax flamma contactus ab alto,
Qua domus et patrii combusti a stirpe penates;
Concidit exanimis facta imperfecta relinquens.
Constantem rerum seriem fatique latentis
Occultas causas tanto discrimine vitae
50 Quaeritis incassum, miseri, cum vincere nemo
Praevisum possit fatum sortemque futuram.
Quid fibra et sortes, quid praepetis omina penna,
Quid Dodoneae quercus, quid Delphica templa?
Non Ammon Libyam, non Delphos augur Apollo
55 Servavit, periire suis cum vatibus urbes.
Anxia sollicitos quid vexat cura futuri,
Praescripta a summo nequeunt si fata Tonante
Mutari et quicquid devolvunt pensa sororum.
Armatus Stygias ruit Amphiarus³⁾ in undas
60 Nec secreta poli nec mentes nosse deorum
Profuit, infernas vivus deterruit umbras.
Aeschylus⁴⁾ et longo vates iam frigidus aevo
Stabat sub divo et frigus sub sole levabat.
Hoc erat in fati, hoc illum oracla monebant,
65 Ut vasta subitae premeretur mole ruinae.
Non muros, non tecta domus, non alta colebat
Oppida, non muris aurata palatia celsis
Secum venturae devolvens tempora sortis:
Unguibus armigerae volucris testudo recurva
70 In vatis delapsa caput miserumque peremit.
Heu, quo fata loco nobis vitare potestas,
Si perimant aquilae crudeli morte poetam!
Quo furor humanas vel quo vecordia mentes
Perduxit miseras, ut non concessa sequantur
75 In vetitumque ruant et lurida regna lacescant
Et sint ludibrium celsi penetralia coeli,
Per solem et lunam, per delabentia coelo
Sydera, per mundi quaerant elementa futura?

V.

Quinta satira illos carpit, qui invita Minerva, id est natura⁵⁾ aliquid
tentant.

Fortè ego per ripas Arni spatiabar amoenas
Cum Victore meo, quo non iocundior alter
Nec magis urbanus nec tam quoque fontibus aptus

¹⁾ Verg. Aen. VI 585. — ²⁾ D. i Tullus Hostilius; vgl. Liv I 31. — ³⁾ Cic. de div. I 83. — ⁴⁾ Val. M. IX 12 ext. 2. — ⁵⁾ Cic. de off. I 110; vgl. Hor. A. P. 385.

- Aonidum et Graiae pariter Latiaeque Minervae.
5 Ad me surridens paulo gravitate remota:
‘Liberiore ioco’ dixit ‘ludoque fruamur,
Dum vacat a studiis doctor cessatque iuventus
Medica, lascivae iactant dum poma puellae
Incessuntque procos pomis mediusque Cupido
10 Vulnera dat iuveni, dat vulnera caeca puellae,
Sisyphium valeat saxum’. Sic ille solebat
Dicere perpetuum legum iurisque laborem.
Tunc ego: ‘Tantaleis’ dixi ‘disingar ab undis’ —
Sic infrugiferum campum sterilemque poesim
15 Dicere sum solitus —. ‘Tandem convenimus ambo
Et salibus multis ultro citroque vagamur,
Cum feriae et tempus permittunt multa licenter
Atque omnis lustrat vicos larvata iuventus.
Nos personatos media spectamus in urbe,
20 Qui sicca in terra cymbam remosque trahentes
Ridiculi cunctis media piscantur harena;
Atque siligineis impletur rete priapis’.
Ingenuo Victor suffundens ora rubore:
‘Dispendant’ inquit ‘ludos, spectacula, mimos!’
25 Dixerat et portas extra me traxit in arva.
Tunc subito occurrit ridendus forte bubulcus,
Clitellam bubus qui straverat atque capistro
Et stimulis crebris pungens ductabat onustos¹⁾.
Victor ait ridens: ‘Ars et natura probanda.
30 Quid deceat, quid non, etiam spectacula monstrant.
Talia cum ludo referuntur multa protervo,
Spectator multo rerum novitate moratus
Corrugans frontem non convenientia damnat.
Hinc argumentor: quantum natura vel artis
35 Vel dedit ingenii, tantum praestare valemus.
Nec ducat fossor navem nec nauta forenses
Defendat causas nec bellum tractet arator.
Ingenium et vestras, miseri, perpendite vires
Atque parem vestris humeris imponite fascem:
40 Nec veluti quondam segetum populator asellus,
Villosa postquam nudatus pelle leonis
Flamine ventorum, nodoso est fuste peremptus;
Et ceu nativo cornix viduata colore
Inter pavones formam mentita repulsa est;
45 Et quamquam voluit Nero princeps sponsa vocari
Et blandis cupido verbis obstare marito,
Non tamen evertit sexum nec rima fatiscens
Cruribus in mediis magnum patefecit hiatus.
O utinam haud tales celebrent haec secula tedas!
50 Quis teneat risum, vasti si bella Gigantes
Cum gruibus moveant, Pygmaei irrumpere coelum
Tentent et summi sceptrum violare Tonantis?’

¹⁾ homystos cod.